

Дземінська Тетяна Петрівна
ст. гр. Ф-41, ТНЕУ
Науковий керівник - к.е.н., доцент Коваль С.Л.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Важливою передумовою соціально-економічного розвитку держави загалом та адміністративних територій зокрема є формування фінансово самодостатніх територіальних громад та їхніх об'єднань.

Поряд із регіональними відмінностями у соціально-економічному розвитку та дохідній спроможності місцевих бюджетів в умовах децентралізації управління в результаті передачі значних функцій держави на місцевий рівень спостерігається недостатність обсягу власних та закріплених доходів місцевих бюджетів для фінансування виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Тому при розробці та реалізації бюджетної політики виникає необхідність застосування міжбюджетних відносин.

Як об'єкт наукових досліджень поняття «міжбюджетні відносини» здавна досліджувався у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Погляди на бачення поняття на протязі свого розвитку змінювалися. В таблиці 1 представлено підходи до трактування сутності поняття «міжбюджетні відносини».

У Бюджетному кодексі України зазначено, що міжбюджетні відносини – це відносини між державою, АР Крим і місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України [7].

Савчук Н. зазначає, що міжбюджетні трансферти є не тільки інструментом забезпечення гарантій надання суспільних благ, а й важелем політичної еліти, за допомогою якого можна впливати на суспільну думку. Центральний уряд може використовувати інструменти фінансового вирівнювання не відповідно до економічних потреб, а залежно від політичної необхідності, щоб перед виборами діяльність такого уряду постала в найбільш вигідній позиції з погляду виборців [8, с. 244–245].

Розглядати міжбюджетні відносини можна з різних аспектів. Зокрема з політичної точки зору, міжбюджетні відносини – це організація державної влади в країні, реалізація державних та місцевих інтересів, можливість органів державної влади ухвалювати законодавство, яке б максимально збалансувало державні та місцеві інтереси. Щодо економічного аспекту то міжбюджетні відносини – це відносини з приводу формування та використання фінансових ресурсів, а саме

розподіл доходів і видатків, визначення трансфертів та організація контролю за використанням бюджетних ресурсів.

Таблиця 1

Трактування сутності поняття «міжбюджетні відносини»

Автор	Визначення поняття
М. Гапонюк [1, С. 103]	Міжбюджетні відносини – це форма, у якій забезпечується взаємозв’язок різних ланок у системі бюджетів, що визначається державним, територіальним та бюджетним устроями країни.
В. Швець [2, с. 23-31.]	Міжбюджетні відносини – це система взаємовідносин між державою і місцевим самоврядуванням щодо розподілу повноважень державних органів влади й органів місцевого самоврядування, а також розподілу видаткових зобов’язань і доходних джерел між бюджетами різних рівнів.
І. Луніна [3]	Міжбюджетні відносини – це відносини між центральною і місцевою владою з розподілу повноважень, видаткових зобов’язань та доходних джерел між бюджетами різних рівнів.
І. Волохова [4, с.21]	Міжбюджетні відносини – це відносини між ланками бюджетної системи України, пов’язані з перерозподілом бюджетних коштів з метою збалансування обсягів видатків органів влади різних рівнів, обумовлених законодавчо наданими повноваженнями та делегованими функціями, та їх доходами.
К. Павлюк [5, с. 24]	Міжбюджетні відносини – це система міжрівневих відносин органів державної влади, місцевого самоврядування, а також між органами місцевого самоврядування відносно встановлення та розмежування бюджетних повноважень розподілу доходів та видатків бюджетів, взаємної відповідальності.
С.Юрій [6, с. 303]	Міжбюджетні відносини – це відносини між державою, АР Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

За правовим аспектом міжбюджетні відносини передбачають:
– встановлення делегованих повноважень;

- розмежування повноважень держави та органів місцевого самоврядування щодо надання суспільних послуг;
- розподіл доходів між бюджетами.

У Бюджетному кодексі України одним із принципів бюджетної системи є принцип субсидіарності. Міжбюджетні відносини згідно з цим принципом повинні будуватися на партнерських засадах і взаємовідповідальних основах з обов'язковою умовою розподілу всіх повноважень між різними рівнями влади.

Асадчев В. М. виділяє ряд принципів, на основі яких повинна ґрунтуватися система міжбюджетних відносин в Україні [1]: соціальної спрямованості; невід'ємності функції територіального регулювання в системі державного управління; необхідності вирівнювання регіонального розвитку; наявності чіткого регулятивного механізму системи міжбюджетних відносин на державному рівні; адресності.

Водночас, важливим принципом на якому повинна базуватися система міжбюджетних відносин в Україні повинен бути принцип децентралізації, який включає в себе багато інших принципів. Однією з проблем бюджетної системи України є її невідповідність принципам фінансової децентралізації, хоча вони і закладені в Бюджетному кодексі України та Концепції державної регіональної політики України.

Будучи інструментом бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави, дія міжбюджетних трансфертів спрямована на фінансове вирівнювання бюджетної забезпеченості соціально-економічного розвитку адміністративних територій.

Отже, осмислення сутності міжбюджетних відносин має велике практичне значення, воно дозволяє удосконалювати не тільки політику в даній сфері, але і практичні інструменти її реалізації. Проблеми щодо удосконалення міжбюджетних відносин в Україні неможливо вирішити без гарантування, фінансової незалежності органам місцевого самоврядування, без вивчення прогресивного досвіду розвинутих країн, якій дозволить обґрунтувати засади подальшого їх реформування.

Література:

1. Гапонюк М.А. Яцюта В.П., Буряченко А.Є., Славкова А.А. Місцеві фінанси: навч.-метод. носіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2002. 184 с.
2. Швець В. Я. Концептуальні підходи до вдосконалення системи міжбюджетних відносин. *Фінанси України*. 2005. №3. С. 23-31.
3. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. К.: Наукова думка, 2006. 432 с.
4. Волохова І. С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Одеса: Атлант, 2010. 234 с.
5. Павлюк К.В. Місцеві бюджети і міжбюджетні відносини. *Фінанси України*. 1996. №6. С. 24-37.

6. Юрій С.І., Стоян В.І., Мац М.Й. Казначейська система: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 590 с.
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
8. Савчук Н. В. Бюджетні пріоритети України у контексті суспільного вибору: моногр. К.: КНЕУ, 2014. 325с.
9. Асадчев В. М. Трансферти в системі міжбюджетних відносин: автореф. дис. канд. економ. наук: 08.04.01. К., 2003. 20 с.

Дорожинська Діана Іванівна
ст. гр. Фмз-11, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Шулюк Б.С.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Державний борг, як результат руху позичкового капіталу у системі державного кредиту, став постійною складовою державних фінансів і важливим інструментом макроекономічного регулювання. Як фінансова категорія державний борг виконує своє суспільне призначення – розширення фіскальних можливостей держави за рахунок використання кредитних інструментів, що реалізується у збалансувальній та контрольній функціях. Державний кредит виступає джерелом покриття бюджетного дефіциту, тобто за його рахунок відбувається збалансування доходів та видатків бюджету. Таким чином, за рахунок державних позик збільшуються можливості держави для задоволення загальносуспільних потреб, котрі недоцільно чи неможливо фінансувати за рахунок податків.

Вченими подаються досить різнопланові визначення державного боргу. Зокрема, Ватаманюк З. І. зазначає, що державний борг відображає результат взаємозв'язків органів державної влади із юридичними та фізичними особами (як резидентами, так і нерезидентами), владними органами інших держав та міжнародними фінансово-кредитними організаціями щодо формування фонду позичених ресурсів з метою задоволення державних потреб [2, с. 18]. Американські вчені К. Макконелл і С. Брю розглядають державний борг як «суму нагромаджених бюджетних дефіцитів мінус надлишки» [5, с. 457]. Вітчизняний фінансист В. Опарін подає досить лаконічне трактування: «державний борг – це сума заборгованості держави своїм кредиторам» [6, с. 177]. Наведена дефініція є досить загальною та не відображає ні форм заборгованості, ні причини її виникнення. Український вчений В. Козюк визначає державний борг як загальну суму емітованих та непогашених позик із нарахованими відсотками, включаючи прийняті державою на себе у відповідний спосіб зобов'язання [4, с. 11]. Дане визначення є